

שלח - "למה נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים"

השיחה: לקוטי שיחות חלק י"ח, שיחה א' לפרשת שלח • siha.beiyoune@loubavitch.fr

במילים אחרות: האם מרים והמרגלים דיברו לשון הרע או שהיה אצלם בעיה אחרת של "דיבה"? כמו כן, מדוע רש"י צריך להוסיף: שמרים "דיברה באחיה", וגם מכנה את המרגלים בתור "רשעים"?

מקור 3 - שאלת הרמב"ן: דיווח המרגלים היה הרי אמיתי!

הדבר יובן בהקדים שאלה כללית ששואל הרמב"ן על מעשה המרגלים:

"מה עשו המרגלים, כי משה אמר להם 'וְרֵאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֶה הוּא וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזֵק הוּא הַרְפֵּה הַמְעֵט הוּא אִם רַב', ואמר להם בערים 'הַבְּמַחְנֵים אִם בְּמִבְצָרִים', ... ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו 'אֶפְסֹ כִּי עַז הָעָם .. וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת' - וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם?"

ואין לתרץ שפשעם היה בכך שאמרו שה"ארץ אוכלת יושביה", או מפני שהסיקו **מסקנה** ש"לא נוכל לעלות"³, מפני שעוד לפני שאמרו זאת כבר היתה מריבת כלב, שהשתיק אותם ולא הסכים עמהם.

גם על מסקנתם "לא נוכל לעלות" אפשר ללמד זכות: הם לא אמרו בהתרסה "**לא נעלה**", שזהו היפך ציווי ה', אלא "**לא נוכל לעלות**": לפי הערכתם את עוצמת יושבי הארץ וכוחות ישראל, אין להם יכולת (בדרך הטבע), לכבוש את ארץ ישראל⁴. ולפי הטבע, הערכת המרגלים היתה אכן **אמיתית**.

אם כן, מה רוצים מהמרגלים שעשו דיווח נכון, ומדוע מענישים אותם בצורה כל כך קשה?

ויש לומר, שרש"י עונה לשאלה זו בהקדמתו לפרשתו שהזכרנו לעיל, וכפי שנבאר בעז"ה.

מקור 4 - מדוע התורה נתנה מקום להשוות בין מרים למרגלים?

ובהקדים, דהנה לפי פשוטו של מקרא, צריך לפעמים להפריד בין שתי פרשיות, אם יש צורך בכך, גם אם שני המאורעות התרחשו בסמיכות זמן⁵.

ועפ"ז מובנת היטב שאלתו של רש"י "מדוע נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים": כאשר לומדים שני פרשיות אלה בזו אחר זו, ובשתייהן מדובר על ענין לשון הרע, עלולים לטעות טעות חמורה, ולחשוב שמרים והמרגלים הם באותה דרגה, חס ושלום, או לפחות דומים וסמוכים בעניינם.

אמנם, רואים הבדל מן הקצה אל הקצה בתוצאות של חטאיהם: מרים אמנם נענשה אבל כל העם חיכה לה עד

הנהר למגיד השיעור: שיחה זו מיוסדת על התועדות ש"פ שלח תשכ"ה, ונוגעת לכמה זוויות מעניינות בקשר בין מעשה מרים ומעשה המרגלים. הנושא מתאים ממש בקלות לכל הקהל, מתחילים ומתקדמים. ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה:

בתחילת פרשתנו, בני ישראל עמדו במצב בו היו מוכנים כבר להיכנס לארץ ישראל - תוך שבועות מספר.

אמנם, מכיון שלא ידעו בדיוק מהו המצב בארץ ישראל, הם ביקשו ממש לשלוח אנשים רציניים, שיתורו עבורם את הארץ כדי לדעת איך להתכונן הכי טוב לכניסתם, ואיך להתגונן - אם וכאשר תהיה מלחמה.

לכאורה בקשה לגיטימית לחלוטין! ואכן, משה שואל מהקב"ה מה לעשות? ולראשונה, הקב"ה אינו מודיע מה לעשות, אלא אומר למשה: "שלח לך - לדעתך", תחליט אתה בעצמך...

משה רבינו מחליט¹ לשלוח י"ב אנשים כשרים ומובחרים, כדי לתור את הארץ. הוא נותן להם שליחות ברורה ומפורטת. סוף הסיפור ידוע: המרגלים חוזרים עם דו"ח שלילי, ומבלי שהתבקשו - הם הסיקו ש"לא נוכל לעלות". הקב"ה כעס מאוד על מעשה זה, וגם אחרי הגנתו של משה - כל הדור ההוא נענש ולא נכנס לארץ.

בשנים קודמות, התעכבו רבות על נושא המרגלים, בזוויות שונות². בשיעור של היום נתעכב על זווית מעניינת: הקשר בין מעשה מרים שקרה בפרשה הקודמת למעשה המרגלים. ובזה נבין יותר טוב חומרת מעשה המרגלים, וההוראה עבורנו לחיי היום-יום בעז"ה.

מקור 1 - מדוע נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים?

בתחילת פרשתנו, רש"י מפרש: "לְמַה נְסַמְכָה פְּרֻשַׁת מְרַגְלֵימַי לְפָרֻשַׁת מְרִים? לְפִי שְׁלֻקְתָּהּ עַל עֶסְקֵי דִבְהַ, שְׁדַבְּרָה בְּאַחֶיהָ, וְרָשָׁעִים הִלְלוּ רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר".

וצריך ביאור: הרי מדובר בסדר הכרונולוגי של המאורעות, שמעשה המרגלים קרה אחרי מעשה מרים, ואם כן מדוע רש"י צריך, לפי פשוטו של מקרא, להתייחס לטעם סמיכות פרשיות אלה?

מקור 2 - השאלות בפירוש רש"י: האם 'דיבה' היא דווקא שלילית?

כמו כן, צריך ביאור בדיוק לשון רש"י:

מהו הפירוש שמרים לקתה על "עסקי דיבה": האם דיבה הוא עניין טוב או לא טוב? דהנה רש"י להלן בפרשתנו מפרש: "כָּל הוֹצֵאת דִּבְהַ לְשׁוֹן חֲנוּךְ דְּבָרִים שְׁמַלְקִיחִים לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בּוֹ ... וְיִשְׁנָה לְטוֹבָה וְיִשְׁנָה לְרָעָה, לְכַף נְאֻמָּה כָּאן: מוֹצֵאֵי דִבְתַּת הָאָרֶץ רָעָה, שֵׁישׁ דִּבְהַ שְׁהִיא טוֹבָה".

³ וכמובא בארוכה בלקו"ש ח"ג שלח א', שאם הקב"ה מצווה משהו, סימן שאפשר לעשותו. עיי"ש בארוכה.

⁴ וגם אם נאמר ש"חזק הוא ממנו" הכוונה לקב"ה כביכול, גם על זה אפשר ללמד זכות שהם לא התכוונו ח"ו לכפור בקב"ה, אלא שע"פ טבע האומות מאוד חזקות ואין מצב לנצח אותם. ולכן גישתו של כלב לא הייתה לענות להם שאפשר לנצח ע"פ טבע או ע"י ניסים רגילים, אלא אמר להם שאם צריך "נעשה סולמות לעלות לשמים" - דהיינו שיש לשמוע לקולו של הקב"ה ללא שום חישובים. אבל החישובים היו נכונים ע"פ טבע.

⁵ וכפי שראינו בפרשת בעליותך (י, לה), שהכתוב הפסיק בין פורענות לפורענות ע"י הפרשה "ויהי בנסוע" וגו'.

¹ מדוע משה החליט לשלוח מרגלים אם הקב"ה לא ציווה על כך? איך הוא לא הבין שאין זה דבר רצוי?! הנה ראה בלקו"ש ח"ג שלח א', שמשם הבין [שמעתה מתחילה תקופה חדשה] - רצונו של הקב"ה הוא שכיבוש ארץ-ישראל יהיה לא רק מתוך ציות לציוויו של הקב"ה ("נעשה"), אלא שיהיה גם מתוך הבנה והזדהות פנימית של בני-ישראל עצמם ("נשמע"). ולכן, משה לא טעה כלל בהחלטתו, והמרגלים הם אלה שטעו כשחשבו אם צריך בכלל להיכנס לארץ.

² בלקו"ש ח"ד: שהמרגלים העדיפו להישאר עם כל הניסים במדבר, ולא רצו להיכנס לארץ, הכוללת אתגרי העולם הזה. בלקו"ש ח"ג א' וח"ג א' (בכיוון שונה): שבעצם זהו דבר טוב שהם רצו להכין עצמם איך להיכנס לארץ, אבל אסור היה להם לתהות אם נכנסים לארץ. בלקו"ש ח"ג א': החילוק בין ערמוניות מרגלים, המרחיקה אותם מה'אמת' של משה, ל'תרים' הנשארים קשורים למשה, כמו יהושע וכלב. עיי"ש בארוכה.

שהחלימה; משא"כ המרגלים: שהם עצמם מתו במגיפה, כל הדור נשאר במדבר 40 שנה.

ואם כן, מדוע הכתוב לא הפריד בין מעשה מרים למעשה המרגלים ע"י איזשהו סיפור אחר?

מקור 5 - הסמיכות דווקא מראה על חומר מעשה המרגלים

ויש לומר שעל זה עונה רש"י, שהתורה מסמיכה בכוונה שתי פרשיות אלו זו לזו כדי לפרט ענין נוסף בחומרם של חטא המרגלים, וכדי להסביר בדרך הפשט, את גודל עונשם:

ממש בסמיכות זמן למעשיהם, [הקב"ה נתן להם] הזדמנות ללמוד מוסר ממעשה מרים, אפילו ללא צורך בהתעמקות, רק פשוט לראות ולהבין... והם "לא לקחו מוסר", לא הפיקו לקחים לעצמם. ולכן רש"י מוסיף "ורשעים הללו", להבהיר שהגם שמעשיהם נסמכו למרים, אי אפשר כלל להשוותם!

מקור 6 - הצד השווה בחטאה של מרים ושל המרגלים

דבר יובן בהקדים הגדרת חטאה של מרים. דהנה, רש"י הסביר לעיל מה היה מקור חטאה:

"...מרים היתה בצד צפורה בשעה שגאמר למשה: "אלך ומייד מתנבאים במחנה", כיון ששמעה צפורה, אמרה: "אוי לנשותיהן של אלו אם הם גזקקים לנבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני!". ומה מרים, שלא נתכונה לגנותו, כך נענשה, קל וחמר למספר בגנותו של חברו".

אם כן, מדוע מענישים את מרים: הרי היא התכוונה לטובת אחיה! גם היא הייתה נביאה, אבל היא לא הסכימה עם כך שאשתו של משה צריכה לסבול, ושמשה רבינו לא יקיים מצוות וחיוב העונה!

אכן, עפ"ז מובן דיוק הלשון ברש"י: חטאה לא היה ב"דיבה רעה", אלא ב"עסקי דיבה" - בדברה בהרחבה על משה: דהנה, כאשר ראתה התנהגות שלא הייתה מובנת לה, לא היה עליה לדבר ולהתעסק בכך, אלא לשאול אותו בחשאי כדי לנסות להבין.

ויש לומר שחטא המרגלים היה דומה לכך: הם לא שיקרו בדברים על ארץ ישראל, אך אופן דיבורם היה כ"עסקי דיבה": הם כל כך הרחיבו בדיבורים על עוצמת יושבי הארץ, עד שהביאו את בני ישראל לבהלה מפני עצם הרצון להכנס לארץ ישראל.

מקור 7 - מקור טעותה של מרים ושל המרגלים

אכן, מקור טעות אבחנת מרים מובן מטענתה "הרק אך במשה דיבר ה' הלא גם בנו דיבר": היא לא תארה לעצמה שגדלות משה נעלה כל כך מהם, ולכן הרשתה לעצמה לדבר על אחיה.

ומעין זה היה גם אצל המרגלים: הם חשבו, שכיוון שמשה בחרם "על פי ה'", הרי לא ייתכן שבשליחות זו יש מישהו הנעלה מהם ומבין יותר מהם. וכיוון שאצלם, שלוחי ה', היתה

הרגשה שאין מצב להצליח בכך, היה ברור להם בוודאות שכך הוא באמת לגבי כל בני ישראל, ושזה רצונו של הקב"ה!

אכן, גם אם מעשה מרים ומעשה המרגלים נראה זהה, יש חילוק עצום ביניהם:

מרים "דברה באחיה", אשר הוא "חצי בשרו", ובאופן טבעי קשה להעריך אח שהוא "חצי בשרו", ויחד עם זאת נעלה באין ערוך מן האדם. למרות זאת, נענשה מרים על כך. על-אחת-כמה-זכמה לא היו המרגלים צריכים לחשוב, שכל בני ישראל, כולל משה ואהרן, מוכרחים לנהוג לפי החלטתם שלהם.

מקור 8 - "ראו ולא לקחו מוסר": הסגולה נגד הבהלה מ"ראייתם"

נשאלת השאלה: מה קרה אצל המרגלים שפתאום חשבו שאין מצב להצליח? האם הם לא ידעו לפני נסיעתם שהאומות הנמצאות בארץ כנען הם חזקות ביותר? כולם ידעו על כך!

אכן, ידועים דברי חז"ל ש"אינה דומה שמיעה לראיה", ולכן, כל עוד הם רק שמעו על עוצמת יושבי הארץ, הם לא "התפעלו" מן הקשיים הצפויים, והיו מוכנים להכנס לארץ ישראל, אך כאשר הם ראו במו עיניהם ש"עז העם" וכו', השפיע עליהם הדבר עד לחרטתם על הסכמתם הקודמת.

לכן צריך רש"י להדגיש "ורשעים הללו ראו...": הם עצמם ראו את אשר ארע למרים, ולפיכך היה עליהם ללמוד מכך מוסר בעוצמה מספקת כדי להתגבר על הנסיון של מה ש"ראו" בארץ כנען.

מקור 9 - האם ניתן להיכנס לחשש של חשד עבור זכיית יהודי שני?

בכל זאת נשאלת השאלה: סוף סוף, מדוע נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים, דבר הנותן מקום לטעות שיש מקום להשוות ביניהם? הרי נאמר "והייתם נקיים מה' ומישראל!"⁶

אכן, יש לומר שהדבר מובן ביסוד דברי הגמרא ש"אין אומרים לו לאדם [צא וחטא איסור קל], כדי שלא יתחייב חבריך [עונש חמור]?", ועפ"ז היה אמור להיות משמע שאי אפשר 'לבקש' ממרים שיהיה חשש של חשד כלשהו עליה, כדי להציל אנשים אחרים - המרגלים - מחטא זה.

אכן, מעיון בדברי רש"י והתוספות מובן שכלל זה חל רק כאשר "האיסור כבר נעשה" על ידי החבר, ורוצים למנוע ממנו את העונש בלבד.⁷ אבל אם האיסור לא נעשה, אדרבה אפשר, במקרים מסוימים, לעשות איסור קל כדי להציל את חבריו מאיסור חמור.

לפי זה מובן מדוע יכלה התורה לאפשר חשד במרים ("איסור קל") על-ידי סמיכות הפרשיות, כי מעשה המרגלים עדיין לא נעשה, ומפרשת מרים היו המרגלים צריכים ללמוד, ולהימנע מלכתחילה מן החטא.

לכך רומז רש"י במילים "ולא לקחו מוסר" - כי המטרה של "ראו את מוסר" היא לצורך "שמרתם" - למנוע את האדם מעשיית החטא, ולהביאו לידי התנהגות טובה.⁸

⁶ עדיין ורוצה להסיר את הפת מהתנור, אלא שיש בזה איסור "רדיית הפת" דרבנן. ועל זה היא השאלה אם אפשר לבקש מאדם לעבור איסור קל כדי להציל חברו מעונש חמור, אבל המעשה כבר נעשה. עיי"ש.

⁷ בהתוודות המקור (ש"פ שלח תשכ"ה): וההוראה מזה, בנוגע להתעסקות עם הזולת גם כאשר בגלל זה יש חסרון (לא חטא ממש ח"ו, אלא חטא מלשון חסרון) בעבודתו (ובמילא - גם בשכר שה' יכול לקבל על שלימות עבודתו לאחר ק"כ שנה), ואדרבה, דוקא ע"י ההתעסקות עם הזולת, שזהו"ע הצדקה ברוחניות, נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, וכמו במרים, שעל ידי הסיפור בגנותו כו', ניתוספה פרשה בתורה.

⁶ ראה בארוכה באות ט' בשיחה, שהיה אפשר לומר שלדעת רש"י התורה נתנה "מגילה מגילה", כל פעם שקרה משהו - משה היה מיד כותב, ואם כן, משה כתב מיד את הפרשה בזמן אמת בלי צורך לחשוב מה שיהיה אחר כך; מה גם שבטח קרו המון דברים במדבר בין שני המאורעות האלה, כך שלא הייתה סמיכות בזמן, אלא סמיכות כתיבתם בתורה. אלא שבכל זאת, קשה נותנים מקום לטעות, האם מגיע לה למרים שיוכלו לטעות עליה רק כדי שאנשים אחרים "לקחו מוסר" ויתנהגו נכון?

⁷ בנידון של הגמרא (שבת ד, א), מדובר במקרה שאדם הכניס פתו לתנור בשבת, וחברו מגיע אחר"כ ורואה הפת שלא התבשלה (ממילא איסור בישול לא נעשה